

6. Шведов А.С. Процентные финансовые инструменты: оценка и хеджирование/А.С. Шведов. – М.: ГУ ВШЭ – 2001 – 152 с.
7. Базовый курс по рынку ценных бумаг [Учеб. пособ.]/О.В. Ломтатидзе, М.И. Львова, А.В. Болотин и др. – М.: КНОРУС – 2010 – 448 с.
8. Деривативы. Курс для начинающих/Пер. с англ. – М.: Альпина Паблишерс – 2002 – 208 с.
9. Примостка Л. О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти [Монографія] /Л.О. Примостка – К.: КНЕУ – 2001– 263 с.
10. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика :Навч. посіб./В.П. Ходаківська, В.В. Беляєв – К.: ЦУЛ – 2002 – 616 с.
11. Кравченко Ю.Я. Рынок ценных бумаг в вопросах и ответах [Учеб. пособие]/Ю.Я. Кравченко.– К.: Ника-центр, Эльга – 2003 – 528 с.
12. Производные ценные бумаги и их особенности [Электронный ресурс]: <http://uaos.kiev.ua/34>
13. Габбард Р.Глен. Гроши, фінансова система та економіка [Підручник] /Габбард, Р. Глен. Пер. з англ.; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич – К.: КНЕУ– 2004 – 889 с.

Рецензент докт. экон. наук, профессор В.В. Чепурко

614.2

*Зоріна О.А., к.е.н., доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ АНАЛІЗУ

На сучасному етапі функціонування підприємств висувуються нові вимоги щодо ведення обліку. Це зумовлено застосуванням різних видів обліку: бухгалтерського, управлінського, фінансового, податкового, оперативного, виробничого обліку, обліку за стандартами П(С)БО, МСФО і GAAP. І кожен з цих видів обліку паралельно здійснюється по декількох стандартах. Процес побудови інтегрованої системи обліку та звітності дозволить побудувати інформаційні системи таким чином, щоб задовольняти всі види і системи обліку, що ведуться на підприємстві, та складати відповідні форми звітності для задоволення потреб різних користувачів. Проблема інтегрованого ведення обліку і звітності на підприємствах в єдину інформаційну базу для прийняття управлінських рішень на сьогоднішній день є досить актуальною. Господарські операції, факти господарського життя підприємства в силу того, що обліковці складають звітність за різними вимогами та для різних користувачів, по-різному відображаються в первинних документах та облікових регістрах, на основі яких в результаті обробки за різними принципами і підходами формується зовсім різна звітність. Для аналітиків робота ускладнюється, оскільки для різних цілей аналізу вони повинні обирати різні інформаційні джерела, більшість яких складають дані бухгалтерського обліку та звітності. Відповідно до цього підлягають перегляду організація бухгалтерського обліку, методика відображення господарських операцій, обсяг та зміст фінансової звітності.

Організація бухгалтерського обліку представляє собою сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення рівня її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу. Організацію бухгалтерського обліку можна визначити також як науково обґрунтовану сукупність умов, за яких найбільш економно і раціонально здійснюється збір, обробка і зберігання бухгалтерської інформації з метою оперативного контролю за ефективним використанням майна підприємства та надання користувачам неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень. Основним критерієм побудови ієрархії елементів інтегрованої системи бухгалтерського обліку є адекватність організаційної і технологічної структур господарства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій щодо існуючих наукових концепцій облікових систем на сучасному етапі розвитку української економіки, дозволив відокремити найбільш поширені з них: стратегічний (прогнозний) облік, інтегрований облік, електронний облік, соціальний (екологічний) облік, креативний облік, актуарний облік, динамічний облік. Ґрунтовний аналіз наукової літератури щодо питання інтеграції господарчого обліку проведений Мосаковським В. та Кононенко Т. [3].

Метою статті є визначення етапів моделювання інтегрованої системи бухгалтерського обліку та звітності, обґрунтування концептуальних засад функціонування такої системи та опис основних задач організації інтегрованої системи, вирішення яких дозволить оптимізувати роботу обліковців, аналітиків та менеджерів при прийнятті управлінських рішень.

Організація бухгалтерського обліку складається із трьох взаємопов'язаних етапів: методичного, технічного, організаційного. Методичний етап передбачає вибір системи певних способів і прийомів, що дозволяють бухгалтерському обліку здійснювати свої функції. Технічний етап – це вибір оптимальної форми бухгалтерського обліку, що найбільш повно відповідає вимогам відповідного господарського механізму, процеси якого він відображає і контролює. Третім етапом організації бухгалтерського обліку є організація роботи облікового апарату. В інтегрованих системах бухгалтерського обліку за мету ставиться досягнення повноти реалізації обліково-аналітичних та контрольних функцій не за рахунок поділу бухгалтерського обліку на окремі дільниці обліку, а за рахунок ускладнення і спеціалізації процедур обробки бухгалтерських проведення, в які може включатися різноманітна додаткова інформація, необхідна для відображення та реалізації різних задач управлінського процесу на підприємстві.

Інтегрована система обліку та звітності передбачає удосконалення планової та регулюючої інформації з подальшим аналізом та уніфікацією бухгалтерських, статистичних та оперативних даних, причому усі складові необхідно розглядати в аспекті досягнення синергетичного ефекту, який передбачає зростання ефективності діяльності в результаті з'єднання, інтеграції окремих частин у єдину систему за допомогою зворотного зв'язку. З метою досягнення синергетичного ефекту кожна зі складових, які визначають облікову систему, розглядається у взаємозв'язку та взаємодії з іншими та виходячи з загального призначення побудови: забезпечення інформаційних вимог системи управління. Важливою рисою інтегрованої системи бухгалтерського обліку та звітності як інформаційної бази економічного аналізу є також забезпечення управління на будь-якому його рівні зворотним зв'язком за допомогою системи результатної та проміжної інформації.

Інтеграція систем та видів обліку дає цілий ряд переваг: виключення подвійного введення даних про господарські операції для потреб різних видів обліку; підвищення достовірності облікової інформації за рахунок зменшення помилок, що трапляються в умовах багаторазової обробки інформації у різних підсистемах обліку; використання єдиної інформаційної бази всіх видів обліку, що дозволяє порівнювати дані у різних формах звітності; відсутність витрат на утримання структурних підрозділів підприємства для ведення різних видів обліку; оптимізація документообігу для вирішення різних задач системи управління і приймання оптимальних управлінських рішень.

Побудова на підприємстві інтегрованої системи обліку та звітності залежить від багатьох факторів, у тому числі від специфіки підприємства, рівня підготовки його менеджерів та спеціалістів, взаємозв'язку інформаційних потоків з різними ланками підрозділів підприємства, потреб різних користувачів інформації, вартості програмного забезпечення та ін.

Розглядаючи теоретичну основу побудови інтегрованої системи бухгалтерського обліку та звітності необхідно враховувати існуючий методологічний інструментарій та функціональні можливості існуючої на конкретному підприємстві системи бухгалтерського обліку, при цьому саме теоретична основа виступає у якості «архітектурного плану» побудови системи бухгалтерського обліку, оскільки економічний стан розвитку суспільства в усіх його аспектах визначає параметричні постулати бухгалтерського обліку як складової економічної системи, та, зокрема, системи управління. Функціональна основа є «фундаментом» побудови інтегрованої системи бухгалтерського обліку, тому вона по-перше залежить від наявних теоретичних основ та, по-друге, обумовлює напрямки розвитку методологічної основи, яка, в свою чергу опосередкованим зв'язком впливає на можливості розвитку теоретичної та функціональної основи.

Створення інтегрованої системи обліку та звітності для конкретних цілей управління відбувається в три етапи, кожен з яких вирішує специфічні завдання: формування облікової задачі, аналіз і опис існуючого рішення, ув'язка прийнятих рішень із існуючими управлінськими рішеннями, обліковою політикою, бухгалтерською практикою і існуючими обліковими технологіями.

Одним з вирішальних моментів організації інтегрованої системи бухгалтерського обліку є формування облікової політики підприємства, тобто прийняття сукупності принципів, методів і процедур складання та подання звітності користувачам. Щодо користувачів звітності облікової політику можна класифікувати наступним чином: облікова політика щодо фінансової звітності; облікова політика щодо податків і обов'язкових платежів; облікова політика щодо управлінського обліку. Відповідно до такої класифікації розрізняють фінансовий облік, податковий та управлінський облік. При цьому організація обліку при інтегрованій системі забезпечує найбільший синергетичний

ефект поєднання трьох складових, що і обумовлює ефективне функціонування системи як єдиного економічного організму.

Метою фінансового обліку є надання інформації зовнішнім користувачам із прямим фінансовим інтересом, зокрема власникам, кредиторам, потенційним інвесторам і закордонним контрагентам, у тому числі закордонним власникам, з метою прийняття стратегічних фінансових рішень і планування і прогнозування майбутніх грошових потоків, на основі аналізу фінансового стану компанії.

Регуляторний (податковий) облік, метою якого є надання інформації зовнішнім регулювальним органам, що встановлюють додаткові регуляторні вимоги відповідно до специфіки діяльності компанії і/або з метою забезпечення захисту споживачів послуг компанії й ефективної діяльності. Користувачами інформації цього обліку будуть виступати податкові органи, Державний комітет зі страхування, Комісія з цінних паперів і фондового ринку, інші регуляторні організації і професійні асоціації. Регуляторний облік ведеться цілком відповідно до діючих вимог законодавства України, нормативних актів і вимог регуляторних організацій.

Управлінський облік, метою якого є надання інформації внутрішнім користувачам і власникам компанії з метою прийняття ефективних оперативних і стратегічних рішень. Управлінський облік ведеться відповідно до базових основ ведення обліку на основі принципів правильного і достовірного надання інформації.

Для ведення всіх описаних вище обліків повинна бути створена єдина інтегрована база даних, що повинна повністю, правильно і вірогідно відображати всі події, що мали місце на підприємстві відповідно до діючого законодавства й існуючих принципів ведення обліку.

Принципи, за допомогою яких можлива гармонізація всіх видів обліку на підприємстві та створення на їх основі інтегрованої системи бухгалтерського обліку, повинні бути закріплені в обліковій політиці підприємства і містити наступні складові:

назву стандартів або принципів, яким відповідає підприємство у своїй обліковій політиці. Вибір, утім, невеликий: МСФЗ, GAAP або П(С)БО. Перші два важливі в основному для підприємств, у структурі яких існує частка закордонних інвестицій;

дата введення описаних вище стандартів або принципів, або дата переходу на них;

інформацію про обліковий період підприємства. Як правило – це календарний рік, але можуть бути і річні періоди, що не збігаються з календарним. Це може бути викликане специфікою операційного циклу компанії або сезонних аномалій в операційному циклі;

критерії відображення і визнання доходів та витрат організації. Серед можливих виборів методи нарахування або касовий метод (у деяких системах). У першому випадку, доходи і витрати визначаються по факту відображення доходів і понесення витрат, у другому – за фактом надходження або витрачання грошей на розрахункових рахунках. Податковий критерій «першої події» звичайно не використовують, тому що він порушує принцип відповідності доходів і витрат;

положення про відображення доходів і знижок (дисконтів) при продажах. Можливе використання валового або нетто-методу;

положення про метод оцінки резервів на покриття безнадійної дебіторської заборгованості. Вибирати приходиться з балансового методу і методу на підставі звіту про фінансові результати;

положення про відображення вартості запасів у структурі собівартості продукції. Можна вибрати між методом точного визначення, середньозваженим методом і методом FIFO;

принципи розподілу активів на оборотні й оборотні і принципи віднесення активів до малоцінних та швидкозношуваних активів;

положення про наявність і методи нарахування економічної амортизації. Якщо підприємство визначає необхідність нарахування у фінансовому (неподатковому) обліку економічну амортизацію, то йому доведеться самостійно визначити в принципах облікової політики класи основних засобів, методи і норми нарахування амортизації. Серед методів нарахування можна вибрати рівномірний; прискорений метод на підставі зменшення залишкової вартості; прискорений метод, що базується на обчисленні суми чисел і методи, що базуються на інтенсивності експлуатації елементів активів;

окремого згадування заслуговує принцип відображення в обліку відстрочених податкових активів та зобов'язань і можливе створення резервів при виникненні постійної різниці в податковому і фінансовому обліку;

окремо наводять принципи відображення компанією витрат і доходів майбутніх періодів. Можливо, вказуються продукти і види витрат, що вимагають такого відображення;

крім того, у Принципах фінансової облікової політики показують дати здачі і типи обов'язкової проміжної фінансової звітності. Визначення вибору між прямим і непрямим методами складання звіту про рух грошових коштів.

Опис викладених вище принципів дозволяє підприємству не тільки вести послідовну, а отже, порівняльну фінансову політику, але й дає можливість використовувати цю інформацію для аналізу фінансової діяльності фінансового планування і бюджетування. Крім того, спрощується підхід до побудови автоматизованих облікових систем на підприємстві.

З метою оптимізації задач, що ставить підприємство при розробці інтегрованої системи обліку, облікова політика повинна включати методичний і організаційно-технічний розділи.

У методичному розділі:

1) обираються методи оцінки активів в цілях складання звітності;

2) визначається методика обліку витрат, калькуляції собівартості продукції і підготовки інформації для груп управлінських рішень;

3) розробляється управлінський план рахунків і формати проміжної (управлінської) звітності;

4) розробляється перелік господарських операцій, можливих на підприємстві.

У організаційно-технічному розділі:

1) визначаються організаційні структури служб, що займаються різними видами обліку, та регламентується їх координація з метою подолання неузгоджень при вирішенні управлінських задач;

2) прописується фінансова структура (центри фінансової відповідальності);

3) розробляються стандарти, потоки та графіки документообігу з взаємоузгодженням і зворотнім зв'язком між різними ланками системи обліку;

4) розробляються техніка обліку і нові вимоги до оперативності обробки первинної інформації для здобуття необхідної управлінської інформації.

При цьому, визначаючи методологію системи інтегрованого обліку, потрібно зрозуміти, наскільки вона збігається з методикою існуючої на даний час системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Чи в цих системах збігатимуться методи оцінки майна підприємства, методи ділення активів на оборотні і необоротні, методи списання вартості основних засобів, методи обліку доходів, класифікації витрат і методи обліку витрат і списання їх на фінансовий результат тощо. Таким чином, вже на рівні методології аналізується те, яку інформацію можна безпосередньо узяти з системи бухгалтерського обліку. У цьому і полягає методологічна інтеграція системи бухгалтерського обліку.

Будь-який бухгалтер-практик чудово розуміє, що облікові дані є основою для проведення аналізу, тоді як дані аналізу є основою для проведення контролю. Тому, технологія обробки облікової інформації для вирішення задач економічного аналізу найбільш ефективна тоді, коли вона логічно продовжує рішення задач нормування, планування, обліку, аналізу і контролю, поєднуючи їх в єдине інформаційне середовище, що досягається за допомогою створення інтегрованої системи бухгалтерського обліку і звітності.

Таким чином, процес створення інтегрованої системи обліку та звітності в сучасних умовах може бути реалізований при вирішенні наступних завдань: визначенні ролі і місця бухгалтерського обліку в системі управління підприємством; класифікації типів і комплексів завдань, а також завдань інформаційної системи обліку, контролю та аналізу; виокремленні ієрархічних рівнів, які вирішуються в інформаційній системі обліку, а також з'ясуванні характеру системотворчих зв'язків між ними, елементами, комплексами завдань і завданнями; встановленні умов і меж чинності інформаційної системи обліку; побудови інтегрованої моделі обробки облікової інформації та спрямуванні її в єдиний інформаційний потік, організації інтегрованої системи з питань оцінювання, планування та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства; створенні інформаційної мови бухгалтера, яка дасть змогу користувачеві працювати в діалоговому режимі; комплексному перегляді теоретичних і методологічних основ бухгалтерського обліку з метою системного вирішення завдань обліку, контролю та аналізу; використанні засобів моделювання облікового, контрольного і аналітичного процесів; застосуванні новітніх інформаційних технологій та засобів спілкування; створенні на основі комплексного підходу інтегрованої системи прийняття управлінських рішень.

Інформаційні потреби у формуванні управлінських рішень задовольняються за умови забезпечення комунікації системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Ця інформація містить багато підсистем, які дозволяють забезпечити необхідною інформацією аналітиків і менеджерів, що приймають рішення. Реалізація цілей кожного рівня управління можлива за наявності достатньої оперативної та достовірної інформації. В інформації повинні знайти відображення зв'язки між підрозділами та показниками в процесі їх формування.

Організація інтегрованої системи бухгалтерського обліку повинна, в першу чергу, апелювати до вимог аналітичних центрів. В цілому, успішність впровадження інтегрованої системи бухгалтерського обліку та звітності залежить від багатьох факторів, основними з яких виступають:

- 1) вірне формулювання цілей і завдань, які необхідно досягти в процесі функціонування системи обліку при її інтеграції;
- 2) грамотна постановка методології обліку;
- 3) наявність в компанії кваліфікованого персоналу;
- 4) правильний вибір програмного продукту для автоматизації, в якому повинні брати участь не лише програмісти, але і його безпосередні користувачі (бухгалтери, менеджери).

Література

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту / Івахненко С.В. - К., 2003. - 349с.
2. Левицька С. Бухгалтерський облік: основи, перспективи розвитку / С. Левицька // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007. - № 8. - С. 7-11.
3. Мосаковський В. Інтеграція господарчого обліку / В. Мосаковський, Т. Кононенко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2004. - № 6. - С.16-24.
4. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підруч. / В. Сопко, В. Завгородній. - К.: КНЕУ, 2000. — 260 с.

336.27

*Зоріна С.А., аспірант,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ПРИЗМІ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Міжнародна торгівля є важливим фактором розвитку кожної країни та підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції. Це обумовлюється тим, що торгівля дозволяє країнам розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний обсяг виробництва. На розвиток і структуру зовнішньої торгівлі кожної з країн впливають основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі.

Формування і здійснення комерційних зв'язків із іноземними партнерами та ефективне управління експортно-імпортними операціями неможливе без науково обґрунтованого підходу до розв'язання комплексу завдань інформаційного забезпечення, які вирішуються в системі обліку і аналізу.

Відсутність методичних вказівок і рекомендацій щодо застосування окремих П(С)БО уповільнює процес трансформації бухгалтерського обліку до загальноприйнятих у міжнародній практиці вимог. Саме тому виникає потреба у подальшому розвитку методології обліку. Особливо це стосується експортно-імпортних операцій, враховуючи їх певну специфіку, суперечливість законодавства, недосконалість інформаційного забезпечення.

Дослідження розвитку експортно-імпортних операцій суб'єктів господарювання свідчить про відсутність єдиного підходу до організаційно-методичного забезпечення їх обліку і аналізу, що призводить до серйозних порушень валютного, податкового та митного законодавства. Становлення зовнішньоекономічної діяльності відбувається в період реформування бухгалтерського обліку, що характеризується наявністю певних прорахунків та неузгодженостей.

Найбільш ґрунтовно проблеми бухгалтерського обліку розглянуті у працях вітчизняних вчених Бутинця Ф.Ф., Герасимовича А.М., Голова С.Ф., Єфіменка В.І., Жиглей І.В., Кужельного М.В., Кузьмінського Ю.А., Линника В.Г., Лук'яненко Л.І., Небільцовой О.В., Пархоменка В.М., Савченка В.Я., Сопка В.В., та інших, а також російських вчених: Безруких П.С., Григор'єва Ю.А., Мухіна О.Ф., Овсійчука М.І., Палія В.Ф., Соколова Я.В. Разом з тим, у зв'язку з нескінченним оновленням нормативної бази, а особливо з огляду на прийняття Податкового кодексу України, виникає багато проблемних питань, які потребують нагального вирішення.